

การศึกษาแบบไหนสอนให้คิดเป็น

☛ นำเสนอเมื่อ 18 ก.พ. 2559

โดย เสรี พงศ์พิศ

www.phongphit.com

ทำไมคนไทยจำนวนมากถือว่า “ถาม=เถียง” “วิจารณ์=ด่า” หรือว่าเรายังอยู่ในสังคมวัฒนธรรมอำนาจ สังคมอุปถัมภ์ ที่มีผู้ใหญ่-ผู้น้อย หัวหน้า-ลูกน้อง มีนาย-มีบ่าว แบบก้าวข้ามไปไม่ได้ ?

สังคมแบบนี้เป็นสังคมที่ใช้ความรุนแรง จึงมีแต่ข่าวกว่ากัน ตีกันตั้งแต่ยังเป็นเด็กนักเรียนนุ่งกางเกงขาสั้น ไปจนถึงความรุนแรงในครอบครัว ในชุมชน ในเมือง ในชนบทไปทั่ว เป็นสังคมที่ผู้คนต้องอยู่แบบกมหนากมตา มองหนาก็ไม่ได้ ถ้าวาทาเรื่อง ขั้บรตปาดหนาก็ลงมายังกันแล้ว

เรามีการศึกษาแบบไหนคนถึงไม่ใช้เหตุผล ไม่ใช้สมองคิด ไม่ใช้ปัญญา แต่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา หรือว่าเราใช้แต่เงินในการพัฒนาประเทศ ถึงดูเหมือนว่า ยิ่งเรียนยิ่งง่ ยิ่งพัฒนายิ่งจน ยิ่งรักษายิ่งเจ็บ กลายเป็นสังคมโง่ จน เจ็บแบบซ้ำซากถาวร วงจรอุบาทว์ที่หาทางออกไม่ได้

เมื่อปี 2549 คุณโม่สิต บันเปี่ยมรัชฎ์ ประธานธนาคารกรุงเทพ พูดเชิงประชดไว้ว่า “ประเทศที่พัฒนาแล้ว เขาพัฒนาเพราะเขาคิดเป็น ไม่ได้พัฒนาเพราะเขามีเงิน ถ้าเราคิดไม่เป็นก็อย่าไปพัฒนา การพัฒนา คือ การคิดใหญ่ถูกต้อง” พูดแบบคนเคยทำงานสภาพัฒนฯ มาก่อน

ในระยะเวลาไล่เลี่ยกัน นายเจมส์ วอลเฟินโซห์น อดีตประธานธนาคารโลกบอกว่า “เงินแก้ปัญหาความยากจนไม่ได้ ถ้าแก้ได้คงแก้ไปนานแล้ว เพราะโลกไม่ได้ขาดเงิน” ประโยคต่อๆ ไป มาเขียนเองดีกว่าว่า สังคมไทยไม่ได้จนทรัพยากร ไม่ได้จนแรงงาน ไม่ได้จนเงิน แต่จนปัญญา

การศึกษามีมานานพอๆ กับญี่ปุ่น เกาหลี สิงคโปร์ ตั้งแต่ก่อนอนุบาลไปจนถึงอุดมศึกษา ปริญญาตรีโทเอก เหมือนประเทศอื่น แล้วทำไมเรียนแล้วถึงไม่มีปัญญาเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมให้ดีกว่านี้ วัตถุประสงค์ที่ไรลुकหลานบานเราก็สอบตกเกือบทุกวิชา ทุกปี หรือได้ที่ท้ายๆ ทุกครั้งเมื่อเทียบกับชาติอื่น

ความจริง เด็กทุกคนเกิดมาล้วนอยากรู้อยากเรียนรู้อยู่และตั้งคำถามมากมาย จนมีการพูดกันว่า man is born genius but dies idiot คนเกิดฉลาด แต่ตายโง่ ยิ่งโตยิ่งไม่อยากรู้อะไรอีก ชอบพูดว่า “รูแล้วๆ”

หรือว่าการศึกษาของเราแทนที่จะทำให้เด็กฉลาดขึ้น กลับทำให้โง่ลง บอนไซแบบทำลายศักยภาพของเด็ก เป็นกระถางที่ครอบตนไม่ให้โต ไม่ให้ลงดิน ไม่ให้โตเป็นต้นไม้ใหญ่

ฟังตนเองได้ ทำให้คนและสัตว์ได้ฟังพาอาศัยด้วย

การศึกษาไทยไม่สอนให้คนตั้งคำถาม สอนแต่ให้ท่องจำคำตอบสำเร็จรูป การเรียนคือการท่องจำ การเตรียมสอบคือการเก็งข้อสอบ การติวคือการเอาข้อสอบต่างๆ มาเรียนเพื่อจะได้ตอบให้ตรงคำถาม

เมื่อเรียนแต่เพื่อตอบคำถามที่ครูหรือใครก็ไม่รู้ตั้งเอาไว้ จึงได้แต่คำตอบที่ไม่ตรงคำถามชีวิตของตนเอง ไม่ตรงคำถามของสังคม เรียนไปจึงฟังพาตนเองไม่ได้ ทำงานไม่เป็น

เด็กไทยไม่ถาม เพราะถามไม่เป็น การศึกษาไม่ได้สอนให้ถามเป็น สอนให้ตอบเป็นอย่างเดียว ไม่สอนให้ถกเถียง เพราะเถียงเป็นเรื่องไม่ดี เถียงผู้ใหญ่ไม่ได้ เถียงครูไม่ได้ เด็กดีจึงไม่ถาม ไม่เถียง ไม่วิจารณ์ พอมีโอกาสจึงทะเลาะกลางป้อมเป็นการเถียงและด่าไปเลย กลายเป็นความรุนแรง เพราะทนอัดอั้นกันมานาน จึงมีสังคมนิรนามที่นิยมเขียนบ่นตบตาในโลกออนไลน์ ที่คนไทยใช้เป็นอันดับต้นๆ ของโลก

ไม่เช่นนั้นก็มีการใช้เหตุผลแบบข้างๆ คูๆ เอาสีข้างเข้าถู่ แบบศรัทธาบุญชั้ย คงเพราะการศึกษาไม่ได้สอนให้คิดเป็น ไม่ได้สอนให้ใช้เหตุผล ให้เล่นคำ เล่นสำนวนโวหาร ดีผีปาก ไหฟังดูดีมีความน่าเชื่อถือ แต่เป็นตรรกะหลอกๆ อย่างที่นักการเมืองบางคนชอบใช้

การเกิดขึ้นของ “โรงเรียนแห่งแรกของโลก” ในตะวันตก ที่ประเทศกรีซเมื่อ 2,500 ปีก่อน เมื่อเพลโต นักปรัชญาผู้ยิ่งใหญ่ได้ก่อตั้ง “Academia” จัดการเรียนแบบที่โสคราติส ครูของเขาได้เริ่มต้น คือ การเรียนการสอนแบบ “วิภาษวิธี” (dialectic) ซึ่งเริ่มจากการตั้ง “ตัวยืน” (thesis) ขอเท็จจริงหรือสิ่งที่คนเขาใจหรือเชื่อ แล้วเกิดคำถาม ความเห็นแย้ง การวิจารณ์ (anti-thesis) ที่จะนำไปสู่การหาข้อสรุปใหม่ (synthesis) จากนั้นก็มีการตั้งคำถาม ความเห็นแย้งใหม่อีก และนำไปสู่ข้อสรุปใหม่เช่นนี้เรื่อยไป

กระบวนการนี้เองที่ทำให้เกิดความรู้ใหม่ เกิดนวัตกรรม เกิดการเปลี่ยนแปลง ปลดปล่อยกาวามวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ทุกอย่างมีคำตอบหมดแล้ว ตอบด้วยตำนาน เรื่องราวของเทพเจ้าทั้งหลาย ที่บอกผู้คนว่า โลกเป็นมาอย่างไร เป็นอยู่อย่างไร และเปลี่ยนไปอย่างไร

โสคราติสตั้งคำถามให้คนหนุ่มสาวในสนามหลวงกรุงเอเธนส์พยายามคิดหาคำตอบใหม่ กลายเป็นการวิพากษ์ความเชื่อ ความรู้แบบเดิม สร้างวิถึญาณขบถ ที่ทำให้เกิดความรู้ใหม่และวิชาการใหม่ๆ ในตะวันตกในเวลาต่อมา

โสคราติสบอกว่า “ชีวิตไม่มีค่า ถ้าไม่มีการตรวจสอบ” การตรวจสอบ คือ การตั้งคำถาม และต้องตั้งให้ดี ตั้งให้เป็น จึงจะได้คำตอบที่ดี มีพลัง (dynamics) ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อเดินหน้าต่อไป

ไอน์สไตน์บอกว่าความรู้ดีที่สุดมาจากการปฏิบัติ เพราะเราเป็นผู้สร้างความรู้ตัวเอง เป็น “ความรู้มือหนึ่ง” ที่เราถอดถอดความรู้อื่น หรือสร้างจากจินตนาการ ซึ่งไอน์สไตน์บอกว่า สำคัญกว่าความรู้

วัฒนธรรมการเรียนรูแบบวิภาษวิธีส่งเสริมให้คนมีอิสระทางความคิด ทำให้เกิดจินตนาการ

และกล้าหาญที่จะคิดนอกกรอบ ออกนอกกรอบ เพื่อแสวงหาสิ่งที่ดีกว่า

การศึกษาที่ดีจะไม่ทำลายความฝัน ความใฝ่ฝันของเด็ก ของผู้เรียน แต่จะสร้างแรงบันดาลใจให้มีจินตนาการ กล้าถาม และกล้าหาคำตอบเอง การศึกษาแบบนี้ต่างหากที่ทำให้สังคมเจริญพัฒนาด้วยความรู้ใหม่ที่สร้างนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลง ถ้าไม่ปรับวัฒนธรรมการเรียนรู้ สังคมไทยจะได้แต่หุ่นยนต์หรือบอนไซท์กับไม้ในกระถางเท่านั้น

ที่มา [สยามรัฐ วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2559](#)